

Eikensterfte

BEATRIJS VAN DER AA

Inleiding

Hoewel inlandse eiken op Vlaams niveau niet het grootste bosareaal innemen, maken ze dikwijls deel uit van zeer waardevolle biotopen. Regionaal vormen ze soms een aanzienlijke fractie van de bestanden (ca 30% in Meerdaalwoud).

Bovendien heerst er een trend om bij omvorming van homogene bestanden van bijvoorbeeld Beuk in het Zoniënwoud of Grove den in de Kempen meer gebruik te maken van inlandse eik, waardoor zijn aandeel in het totale bosareaal zal stijgen.

Sinds het begin van de jaren '80 is echter over grote delen van Europa sprake van een verslechtering van de gezondheidstoestand van de eik, in het bijzonder van Zomer- en Wintereik. Uit de beschikbare inventarisatiegegevens voor 1994 blijkt dat rond 30 % van de inlandse eiken beschadigd zijn (Roskams, 1995). Voor de jaren 1992-1994 wordt een achteruitgang van de vitaliteit voor deze boomsoorten vermeld.

Gezien het belang van de inlandse eiken in de Vlaamse bosbouw moet dit met de nodige aandacht worden bekeken. Velen onder ons stelden zich beslist reeds de vraag of we misschien de toekomst van onze bossen hypothekeren door het aandeel inlandse eiken op te drijven. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het goed even stil te staan bij het fenomeen 'eikensterfte'.

Geschiedenis

Eikensterfte is in West-, Midden- en Oost-Europa in de loop van deze eeuw herhaaldelijk voorgekomen. De gezondheidsproblemen die zich bij inlandse eik in de meeste Europese landen manifesteerden vanaf het begin van de tachtiger jaren zijn dus geen onbekende voor de Europese bosbouw. Het betreft vooral de Zomer- en Wintereik met in verschillende landen duidelijk accent op de Zomereik. Hoewel in veel landen de laatste jaren een tendens van verbetering van de gezondheidsto-

stand waar te nemen is, treedt in veel eikengebieden nog steeds een onnatuurlijk hoog sterftepercentage op.

Symptomen

Het meest uitgesproken kenmerk is het progressief afsterven van de kroon, vertrekkend van de top en van buiten naar binnen. Dit kan voorafgegaan worden door chlorose, dwerggroei en vermindering van aanwas, en necrose van de bast (vaak met slijmuitvloei). Eiken met verregaande verdroging van de kroon sterven meestal vrij snel; anderen overleven de symptomen en kunnen zich herstellen.

De sterfte gebeurt meestal verspreid over het bestand, soms ook groepsgewijze. Ze komt zowel voor bij heersende, medeheersende als onderdrukte bomen. Eiken uit elke leeftijds categorie worden aangetast.

Oorzaken

Eikensterfte is een zeer complex fenomeen. Vermits de macroscopische symptomen van eikensterfte in een bepaald stadium overal dezelfde zijn, wordt er meestal van uitgegaan dat ze ook een gemeenschappelijke oorzaak moeten hebben. Deze generalisatie is vanuit wetenschappelijk standpunt echter misplaatst. Hoewel verschillende van de mogelijke oorzaken reeds gelokaliseerd werden is de bijdrage van elke factor afzonderlijk nog onduidelijk. Ook de combinatie van stressfactoren kan aanzienlijk verschillen van regio tot regio. Bepalend zijn in elk geval de standplaats en herkomst. Zomereik en Wintereik reageren bijvoorbeeld verschillend.

Behandeling?

Gezien de niet afdoende verklaringen is het inschatten van de toekomst zeer moeilijk. Een prognose kan gesteund zijn op het bekende symptomenevolutiepatroon. Omdat het niet om een primaire ziekte gaat zijn geen directe maatregelen mogelijk.

Indirecte maatregelen liggen onder andere in het reguleren van de boomsoortensamenstelling. Bij aanplantingen moet aandacht besteed worden aan de microvariabiliteit van het terrein; de boomsoortenkeuze moet hieraan aangepast zijn. Dit is echter slechts mogelijk bij een meer kleinschalige bosbouw waar structuurvariatie essentieel is.

Besluit

De resultaten van onderzoek laten nog niet toe één enkele oorzaak te vinden voor eikensterfte. Het feit dat vitaliteitsdepressies in de loop van deze eeuw interregionaal voorkwamen lijkt erop te wijzen dat klimaatomstandigheden een zeer belangrijke primaire rol spelen.

Om enerzijds meer inzicht te krijgen in het proces van eikensterfte en om anderzijds de risico's eraan verbonden te minimaliseren zou ik tenslotte een pleidooi willen houden voor lange-termijn systematisch ecologisch onderzoek op beide inlandse eikensoorten op niveau van de boom. Verder is een verantwoorde bosbouw nodig gebaseerd op natuurlijke processen, met menging van verschillende soorten en gebruikmakend van aan de standplaats aangepast verjongingsmateriaal.

Houtvesterij Leuven organiseert boswandelingen

Eénmaal per seizoen richt Houtvesterij Leuven een geleide wandeling in haar domeinbossen in. In 1996 staan excursies in de volgende bekende gebieden op het programma: Heverleebos, Egenhovenbos, Meerdaalwoud, Lindbos en Troostenbergbos (begin 1997). Alle VBV-leden zijn natuurlijk welkom!

Meer informatie over deze bossen en hoe ze te bereiken kan teruggevonden worden in de gids 'Wandelen in Vlaams-Brabantse bossen'. (te koop in de boekhandel of door overschrijving van 470 fr. op rek. nr. 091-2206053-11 van Afdeling Bos en Groen, 1040 Brussel met vermelding 'Wandelen in Vlaams-Brabantse bossen')

Winterwandeling op zondag 21.01.1996: Heverleebos Afspraak om 14.30 u. aan de ingang van het arboretum (kruising Naamsesteenweg - E40)

Lentewandeling op zondag 24.03.1996: Egenhovenbos. Afspraak om 14.30 u. aan het kruispunt van de Kapelweg en de oude spoorwag naar Egenhoven

Zomerwandeling op zondag 23.06.1996: Meerdaalwoud. Afspraak om 14.30 u. aan de domeinparking bij de Theresiakapel (Naamsesteenweg)

Herfstwandeling op zondag 20.10.1996: Lindbos Afspraak om 14.30 u. aan café 'Bed van Napoleon' te Lindbos

Winterwandeling op zondag 19.01.1997: Troostenbergbos (Tiel-Winge). Afspraak om 14.30 u. aan de domeinparking langs de expresweg Tienen-Aarschot

HET SINT-PIETERSBERGSYMPIOSIUM

Op 27 en 28 april e.k. organiseren de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming en de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie een grensoverschrijdend symposium over de Sint-Pietersberg.

Dit natuurgebied is uniek doordat mergel aan de oppervlakte komt, wat een bijzondere fauna en flora als gevolg heeft. Met dit symposium wordt enerzijds het enorme natuurwetenschappelijke belang ervan in de verf gezet terwijl anderzijds het tot nu toe gevoerde beheer wordt geëvalueerd en mogelijkheden voor de toekomst worden besproken.

Er zijn voordrachten van Nederlandse, Vlaamse en Waalse sprekers en er is keuze uit verschillende excursies, zowel boven- als ondergronds.

Meer info: JNM, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent (09/223.47.81) of Kris Jansen, Tongersesteenweg 168, 3770 Riemst (012/23.73.29).